

Sygn. akt I ACa 1158/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Zwierzyńska
Protokolant:	sekr. sąd. Sandra Speck

po rozpoznaniu w dniu 8 marca 2023 r. w Gdańsku

na rozprawie

sprawy z powództwa B. Ż. i M. Ż.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy

z dnia 6 maja 2022 r. sygn. akt I C 732/20

I. oddala apelację,

II. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwy podpis.

Sygn. akt I ACa 1158/22

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wyrokiem z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie z powództwa z powództwa B. Ż. i M. Ż. przeciwko (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. orzekł następująco:

I. zasądził od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powodów B. Ż. i M. Ż. kwotę 110 419,78 zł oraz kwotę 21 557,96 CHF wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie:

- co do kwoty 13 435,98 zł oraz kwoty 20 057,83 CHF od dnia 27.07.2020r. do dnia zapłaty,

- co do kwoty 96 983,80 zł oraz kwoty 1 500,13 CHF od dnia 19.08.2021r. do dnia zapłaty;

II. zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 6 434 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

W dniu 29 grudnia 2006 r. powodowie B. Ż. i M. Ż. zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego, tj. z (...) Bank Spółką Akcyjną z siedzibą w W. (obecnie: (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.) umowę nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF. Powodowie umowę zawarli jako konsumenci. Celem zaciągnięcia kredytu było budownictwo mieszkaniowe.

Integralną część umowy stanowił „Regulamin udzielania kredytu hipotecznego dla osób fizycznych – M.”.

Na podstawie umowy pozwany bank zobowiązał się oddać do dyspozycji powodów kwotę 100 000 zł, która była waloryzowana kursem CHF. Kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 08 grudnia 2006 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosiła 42 403,42 CHF (§ 1 ust. 3A umowy).

Kredyt miał być spłacany w 360 miesięcznych równych ratach kapitałowo-odsetkowych, tj. do dnia 10 grudnia 2036 r. Spłata kredytu miała następować w miesięcznych ratach z zastosowaniem mechanizmu opisanego w § 11 ust. 5 umowy tj. w walucie polskiej, po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godz. 14:50.

Kredyt oprocentowany był według zmiennej stopy procentowej, która w dniu zawarcia umowy ustalona była w wysokości 2,96% w stosunku rocznym. Wysokość zmiennej stopy procentowej ustalona została jako stawka bazowa LIBOR 3M powiększona o stałą w całym okresie kredytowania marżę banku w wysokości 1,10%.

Zabezpieczeniem kredytu była hipoteka kaucyjna do kwoty 150 000 zł ustanowiona na nieruchomości należącej do powodów.

Wyplata kwoty kredytu nastąpiła w walucie polskiej w trzech transzach. Pierwsza transza w kwotach 8 000,02 zł oraz 25 000,01 zł została wyplacona kredytobiorcom w dniu 28.02.2007r. Druga transza w kwocie 40 000,01 zł została wyplacona kredytobiorcom w dniu 31.05.2007r. Trzecia transza w kwocie 27 000,01 zł została wyplacona kredytobiorcom w dniu 07.02.2008r.

W okresie od dnia 10 kwietnia 2007 r. do dnia 9 lipca 2021 r. powodowie wpłacili na rzecz pozwanego banku w ramach wykonania przedmiotowej umowy kredytu kwotę 110 419,78 zł oraz kwotę 21 557,96 CHF tytułem spłaty rat kapitałowo – odsetkowych.

Powodowie wpłacili również na rzecz Banku kwotę 1 200 zł tytułem prowizji za udzielenie kredytu, kwotę 200 zł tytułem prowizji na ubezpieczenie, kwotę 224,03 zł tytułem za ubezpieczenie (...) oraz kwotę 1 467,02 zł tytułem składki na ubezpieczenie nieruchomości.

W pozwanym banku powodom zaproponowano kredyt indeksowany do CHF. Powodowie nie mieli zdolności kredytowej na kredyt złotówkowy. Doradca kredytowy informował powodów, że kredyt ten jest bezpieczny, popularny, tani, a wahania kursowe są niewielkie. Kredyt miał być wyplacony i spłacany w złotych.

Umowa zawarta została przez strony z wykorzystaniem przedłożonego przez bank wzorca umownego, bez możliwości negocjacji jej treści. Swoboda wyboru powodów ograniczała się jedynie do możliwości jej zawarcia bądź odmowy zawarcia na warunkach przedstawionych jednostronnie przez pozwany bank.

Powodowie nie wiedzieli, w jaki sposób bank ustala kurs franka w swoich tabelach. Powodowie nie wiedzieli jak wysoka ratę będą musieli zapłacić w kolejnych miesiącach.

Przedstawiciel banku nie pokazał powodom historycznych kursów franka za okresy poprzedzające zawarcie umowy. Powodów poinformowano, że w dłuższym okresie kurs franka może zmienić się maksymalnie o kilkanaście groszy. Powodów nie informowano, że wzrost kursu franka spowoduje wzrost raty i kapitału do spłaty.

Pismem z dnia 7 lipca 2020 r. powodowie wezwali pozwanego do zapłaty kwoty 34 348,56 zł oraz kwoty 19 783,77 CHF tytułem nieważności przedmiotowej umowy kredytu.

Powołane przez powodów klauzule, tj. § 1 ust. 3 i 3a, § 7 ust. 1, § 8 ust. 4, § 11 ust. 1, 2 i 5, § 13 ust. 5, § 16 ust. 3 umowy, Sąd I instancji uznał w rzeczywistości za abuzywne, bezskuteczne i niewiążące powodów. W ocenie Sądu Okręgowego umowa jako sprzeczna z przepisami prawa jest nieważna na podstawie art. 58 k.c., a bez wyeliminowanych postanowień jej wykonanie nie jest możliwe.

Nie budziło wątpliwości Sądu I instancji, że powodowie w niniejszej sprawie posiadali status konsumentów w rozumieniu art. 22¹ k.c.

W przedmiotowej sprawie Sąd I instancji wskazał, że umowa zawarta przez strony z uwagi na naruszenie zasad współżycia społecznego jest nieważna. Sąd meriti podkreślił przy tym, że również zawarcie w jej treści wskazanych wcześniej klauzul niedozwolonych powoduje jej nieważność. Jednocześnie Sąd a quo zaznaczył, że warunkiem zawarcia przedmiotowej umowy było zastosowanie w jej treści zakwestionowanych w toku procesu w niniejszej sprawie postanowień umownych, tak więc nie jest możliwe uznanie, iż umowa ta jest ważna po wyeliminowaniu z jej treści tych postanowień. Sąd I instancji podkreślił, że zmiana taka całkowicie zmieniłaby treść i warunki umowy.

Sąd meriti uznał za nieprzydatny dla rozstrzygnięcia sprawy dowód z zeznań świadka H. P.. Sąd a quo wskazał, że powołany świadek nie brał udziału w procesie zawierania przez strony kwestionowanej umowy kredytu, przez co nie mógł posiadać wiedzy istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd I instancji postanowił również pominąć dowód z opinii biegłego, z uwagi na jego nieprzydatność dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy tj. na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. Sąd meriti wskazał, że dowód ten był zbędny dla rozpoznania przedmiotowej sprawy.

Sąd I instancji na podstawie art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. i art. 58 k.c. zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 110 419,78 zł oraz 21 557,96 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie – w zakresie kwoty 13 435,98 zł oraz 20 057 CHF od dnia 27 lipca 2020r. do dnia zapłaty, w zakresie kwoty 96 983,80 zł oraz 1 500,13 CHF od dnia 19 sierpnia 2021r. do dnia zapłaty.

O odsetkach Sąd a quo orzekł na podstawie art. 481 k.c. zgodnie z żądaniem pozwu w tym zakresie.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 1¹ k.p.c., obciążając przegrywającego pozwanego kosztami postępowania poniesionymi przez powodów.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie:

1. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.:

a) art. 321 § 1 k.p.c. oraz art. 193 § 2¹ i 3 k.p.c.,

b) art. 233 § 1 k.p.c.,

c) art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c.,

d) art. 316 k.p.c.,

2. przepisów prawa materialnego, tj.:

- a) art. 69 ust. 1 i 2 pkt 2 Prawa bankowego w zw. z art. 58 § 1 k.c.,
- b) art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pkt 4 Prawa bankowego w zw. z art. 58 § 1 k.c.,
- c) art. 58 § 2 k.c.,
- d) art. 58 § 1 in fine k.c. oraz art. 58 § 3 k.c.,
- e) art. 358¹ § 2 i 5 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c.,
- f) art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. w zw. z art. 4 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG oraz w zw. z art. 56 k.c. i art. 65 ust.1 i 2 k.c.,
- g) art. 385¹ § 2 k.c.,
- h) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c.,
- i) art. 385¹ § 1 zdanie drugie in fine k.c.,
- j) art. 385² k.c.,
- k) art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 354 k.c. i art. 353¹ k.c.,
- l) art. 56 k.c. w zw. z art. 4 i art. 5 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: „ustawa antyspreadowa ”),
- m) art. 56 k.c. w zw. z art. 354 k.c. i art. 65 § 1 i 2 k.c.,
- n) art. 358 § 2 k.c.,
- o) art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. 405 k.c.,
- p) art. 5 k.c.

Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa wywiedzionego przez powodów wobec Banku w całości oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

Nadto pozwany wniósł o rozpoznanie, mającego wpływ na rozstrzygnięcie sprawy postanowienia z 8 lutego 2022 r., pomijającego wniosek pozwanej o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego i dopuszczenie tegoż dowodu.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego na rzecz każdego z powodów kosztów postępowania apelacyjnego.

Pismem z dnia 2 marca 2023 r. pozwany podniósł zarzut zatrzymania w zakresie kwoty 110 419,78 PLN oraz kwoty 21 557,96 CHF do czasu zaoferowania przez kredytobiorców zwrotu świadczenia wzajemnego banku w postaci kwoty 100 000,05 PLN tytułem wypłaconego kapitału oraz kwoty 40 323,17 PLN tytułem wartości świadczenia banku polegającego na udostępnieniu kredytobiorcom kwoty kapitału do korzystania i umożliwienia korzystania z tych środków.

Na rozprawie w dniu 8 marca 2023 r. strona powodowa wniosła o nieuwzględnienie zarzutu zatrzymania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, co w takim wypadku nie wymaga ich ponownego przytaczania (art. 387 § 2¹ k.p.c.).

Odnosząc się w pierwszym rzędzie do zarzutu naruszenia art. 321 k.p.c., który skarżący wiąże z uwzględnieniem przez Sąd pierwszej instancji rozszerzonego powództwa dokonanego pismami procesowymi z dnia 28 czerwca 2021 r. i z dnia 19 sierpnia 2021 r. (k. 282 i k. 340), to wbrew przekonaniu skarżącego, pismo to nie było dotknięte brakami formalnymi nakazującymi dokonać jego zwrotu. W piśmie została podana wartość przedmiotu sporu (odpowiednio str. 3 i 2 pism), a z uwagi na przepis art. 13 a ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie zachodziła konieczność uiszczenia od niego dalszej opłaty ponad 1.000 zł uiszczonej wraz z pozwem.

W konsekwencji Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że doszło do skutecznego rozszerzenia powództwa i orzekając również o żądaniu zgłoszonym w przywołanych pismach nie dopuścił się obrazy art. 321 k.p.c.

Jeśli chodzi o zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., to skarżący deprecjonuje uwzględniony przez Sąd a quo dowód z przesłuchania powodów, podkreślając, że powodowie są zainteresowani korzystnym wynikiem procesu. Jednak zdaniem Sądu Apelacyjnego, okoliczność ta nie pozbawia dowodu z przesłuchania stron waloru wiarygodności, gdyż logicznym jest, że przedmiotowa umowa dotyczyła ich istotnych interesów życiowych i wiązała się z zaciągnięciem wieloletniego zobowiązania, zatem nie dziwi ich dobra pamięć o okolicznościach jej zawierania. Jeśli zaś chodzi o rzekomą sprzeczność zeznań powodów z treścią podpisanych dokumentów dotyczących udzielenia kredytobiorcom informacji o ryzyku walutowym i kursowym, to kwestia zostanie szerzej omówiona w dalszych rozważaniach, wiąże się bowiem z kwestią właściwego zastosowania prawa materialnego.

Jeśli natomiast chodzi o zarzucane Sądowi pierwszej instancji zbagatelizowanie zeznań świadka H. P., to skoro nie brał on udziału w zawieraniu umowy z powodami, to słusznie Sąd ten uznał, iż nie mógł mieć wiedzy istotnej dla rozstrzygnięcia. Zeznania świadka dotyczą bowiem polityki banku na tle kredytów frankowych oraz przyjętych procedur, natomiast nie dowodzą, że procedury te zostały dochowane wobec powodów. Co więcej – istotne jest, czy procedury te odpowiadały unijnym standardom ochrony konsumenta, tej oceny dokonuje się natomiast przez pryzmat właściwej wykładni prawa materialnego.

Nie są również trafne zarzuty skarżącego co do stanowiska Sądu Okręgowego w przedmiocie dokumentów złożonych przez pozwanego. Raport UOKiK dotyczy ogólnej problematyki kredytów frankowych i pochodzi sprzed kilku lat, a tabele z informacją o kursach walut odnoszą się do sposobu wykonywania umowy przez pozwanego i jako takie nie mają znaczenia, gdyż oceny postanowień umowy pod kątem abuzywności dokonuje się biorąc pod uwagę moment jej zawarcia (art. 385² k.c. i uchwała SN z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 19/17, OSNC 2019/1/2). Zatem nie ma znaczenia akcentowana przez skarżącego okoliczność, w jaki faktycznie sposób pozwany ustalał kursy wymiany walut i czy odpowiadały one kursowi rynkowemu. Z tego względu trafnie Sąd Okręgowy uznał, że zbędnym jest przeprowadzanie dowodu z opinii biegłego, co czyni chybionym zarzut naruszenia art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. i art. 278 k.p.c.

Dalej Sąd Apelacyjny wskazuje, że szereg okoliczności kwestionowanych przez skarżącego w ramach zarzutu wadliwej oceny materiału dowodowego stanowi w istocie kwestie prawne, jak np. sposób ustalania kursów walut przez bank, wymogi, jakie muszą być spełnione aby uznać, że umowa była indywidualnie negocjowana z konsumentem, czy też wymogi, jakim powinno odpowiadać pouczenie konsumentów przez kredytodawcę o ryzyku walutowym.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, poczynione przez Sąd a quo ustalenia faktyczne i wyprowadzone wnioski uwzględniają aktualny dorobek orzeczniczy Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na tle umów kredytowych waloryzowanych kursem waluty obcej. I tak jeśli chodzi o ustalenie Sądu a quo o braku negocjowania

umowy przez strony, to nie ma podstaw aby zanegować stanowisko Sądu Okręgowego w tym zakresie, tym bardziej że ciężar dowodu spoczywał w tym wypadku na pozwanym (art. 385¹ § 4 k.c.) Umowa była zawarta przy wykorzystaniu szablonu opracowanego przez bank, a przygotowanie wzorca umowy przez jedną ze stron stosunku obligacyjnego (a zwłaszcza przedsiębiorcę w relacji z konsumentem) oraz oparcie tej umowy na stosowanych przez przedsiębiorcę regulaminach, stwarza silne domniemanie faktyczne, iż tak wprowadzone do stosunku obligacyjnego postanowienia nie zostały indywidualnie uzgodnione (...) indywidualnemu uzgodnieniu postanowień umownych nie czyni zadość wybór przez konsumenta jednej z ofert zaproponowanych przez przedsiębiorcę (tak SA w Warszawie w wyroku z dnia 25 listopada 2020 r., VI ACa 779/19, LEX nr 3145135).

Dla uznania, iż klauzula była indywidualnie uzgadniana, konieczne jest udowodnienie wspólnego ustalenia ostatecznego brzmienia klauzuli w wyniku rzetelnych negocjacji, w ramach których konsument miał realny wpływ na treść określonego postanowienia umownego, chyba że zostało ono sformułowane przez konsumenta i włączone do umowy na jego żądanie. (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 marca 2019 r., I CSK 462/18, LEX nr 2629877). Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie ma podstaw do kwestionowania wiarygodności zeznań powodów, którzy podali, że w umowie nie mogli nic negocjować i otrzymali gotową umowę do podpisu bez możliwości wcześniejszego zapoznania się z jej projektem w domu. Wpisuje się to w logikę ówczesnego masowego zawierania tego typu umów, stanowiących de facto gotowy produkt opracowany przez bank różniący się w zasadzie tylko kwotą udzielanego kredytu oraz czasem trwania umowy.

Jeśli chodzi o podważane przez skarżącego ustalenia faktyczne w przedmiocie braku należytego poinformowanie powodów o ryzyku walutowym stanowiącym jeden z elementów mechanizmu indeksacji, to Sąd Odwoławczy odwołuje się do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który w wyrokach z dnia 10 czerwca 2021 r. C – 776/19 i z dnia 18 listopada 2021 r. C#212/20 zaakcentował wagę wymogu przejrzystości warunków umowy zawierających ryzyko walutowe dla kredytobiorcy – konsumenta. Wymogu tego nie można zawężać do zrozumiałości warunków pod względem formalnym i gramatycznym(...) należy go rozumieć jako nakładający obowiązek, aby dany warunek umowy umożliwiał właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu przeciętnemu konsumentowi zrozumienie konkretnego działania metody obliczenia stopy procentowej i oszacowanie w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych. Kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, iż podpisując umowę kredytu denominowaną w obcej walucie, ponosi pewne ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w wypadku dewaluacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Nie stanowi natomiast wypełniania obowiązku informacyjnego przedstawienie analizy historycznego kursu franka szwajcarskiego ani tym bardziej powoływanie się przez bank na złożenie w formie pisemnej przez konsumenta oświadczeń o świadomości ryzyka walutowego o standardowej treści.

Stanowisko powyższe znalazło również odzwierciedlenie w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 13 maja 2022 r., (II CSKP 464/22, niepubl.) Sąd Najwyższy wskazał, że kluczowe znaczenie ma uświadomienie konsumentowi, iż silna deprecjacja waluty krajowej może pociągać za sobą konsekwencje trudne do udźwignięcia przez konsumenta. Wymaganiu temu nie czyni zadość np. podawanie „uspokajających” informacji o historycznych wahaniach waluty indeksacji w okresie nieproporcjonalnym do przewidywanego czasu trwania umowy kredytu, które może wręcz usypiać czujność kredytobiorcy, wywołując wrażenie o jedynie hipotetycznym charakterze zagrożeń.

W dalszych rozważaniach Sąd Najwyższy stwierdził również, że z punktu widzenia omówionych wymagań trudno uznać za wystarczające dane, których podanie zalecano w rekomendacji S Komisji Nadzoru Bankowego dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie wydanej w 2006 r. na podstawie art. 137 ust. 1 Prawa bankowego. Zdaniem Sądu Najwyższego, w świetle orzecznictwa TSUE zakres informacji zalecanych w przedstawionej rekomendacji budzi zasadnicze wątpliwości. Wymagając bowiem uzyskania od klienta banku pisemnego oświadczenia, potwierdzającego „pełną świadomość” ryzyka walutowego, akcentuje ona kwestie formalne, bez należytej troski o rzeczywiste zapewnienie owej „pełnej świadomości”. Zalecane informacje trudno uznać za wystarczające, zważywszy choćby okres, na który zawierane były zwykle umowy kredytu hipotecznego (w stosunku do

którego objęty symulacją okres ostatnich 12 miesięcy wydaje się niezwykle krótki), jak również brak zastrzeżenia co do konieczności uświadomienia, że ryzyko walutowe może być znacznie wyższe, a wysokość zadłużenia w przeliczeniu na złote polskie wzrosnąć znacznie bardziej niż o 20%, co może doprowadzić do sytuacji, w której uzyskujący dochody w walucie krajowej klient nie będzie w stanie spłacać kredytu. Zwłaszcza, że zalecany w tej samej rekomendacji S tekst skrajnych warunków - co najmniej coroczny - wymagał jako minimum przyjęcie założenia o spadku kursu złotego, w stosunku do poszczególnych walut obcych o 30% (pkt 3.1.6.), a zarazem - zgodnie z Rekomendacją 20 - bank powinien stosować m.in. zasadę „najlepszej wiedzy”.

Pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w przywołanym wyroku został również powtórzony w postanowieniu z dnia 30 września 2022 r. (I CSK 2071/22, LEX nr 3437834).

W ocenie Sądu Odwoławczego, pozwany nie wykazał, aby przy zawieraniu umowy wypełnił obowiązek informacyjny wobec powodów w sposób zgodny z przywołanym orzecznictwem. Wymogu tego nie spełnia podpisanie przez powodów standardowego oświadczenia z dnia 29 grudnia 200 r. dołączonego do pisma procesowego pozwanego z dnia 21 lipca 2021 r. (k. 323 -324).

W konsekwencji, skoro warunek umowny dotyczący ryzyka walutowego stanowiącego część mechanizmu indeksacyjnego nie został wyrażony jasnym i zrozumiałym językiem, to umowa mogła być badana pod kątem abuzywności.

W ocenie Sądu Odwoławczego, klauzula ryzyka walutowego stanowiąca konieczny element mechanizmu waloryzacji narusza dobre obyczaje i interesy konsumenta. Nie sposób bowiem przyjąć, aby bez wyczerpujących pouczeń ze strony banku uczulającego konsumenta zwłaszcza na okoliczność, że zmiana kursu waluty wpływa nie tylko na wysokość rat, ale także na wysokość jego zadłużenia względem banku, powodowie mieli w chwili zawierania umowy świadomość, że zaciągnięcie tego typu kredytu jest bardzo ryzykowne i może skutkować tym, że ostatecznie mogą być zobowiązani do zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej, mimo dokonywania regularnych spłat.

Jeśli natomiast chodzi o kwestionowane ustalenie faktyczne Sądu Okręgowego w przedmiocie braku obiektywnego określenia w umowie sposobu ustalania kursu CHF, to postanowienia podobne do ocenianych w tej sprawie były już wielokrotnie przedmiotem badania Sądu Najwyższego. W orzecznictwie powszechnie aprobowany jest pogląd, że mechanizm ustalania kursów waluty na podstawie tabel kursowych banku jest oczywiście sprzeczny z dobrymi obyczajami, narusza rażąco interesy konsumenta i równowagę stron, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści, a przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną banku, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. - chodzi o uzależnienie wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku.

Sąd Najwyższy stwierdza, że takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy-banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyłeń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów Postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron (por. wyrok z dnia 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22, LEX nr 3303545 i przywołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo, oraz wyrok z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22, LEX nr 3350120, postanowienie z dnia 15 listopada 2022 r., I CSK 2909/22, LEX nr 3450393).

Nie mogła przy tym odnieść zamierzonego skutku symulacja spłaty kredytu złotowego (załącznik nr 3 do pisma procesowego pozwanego z dnia 21 lipca 2021 r.) złożona do akt przez pozwanego celem wykazania korzyści, które jego zdaniem powodowie odnieśli dzięki zawarciu przedmiotowej umowy zamiast umowy o kredyt złotowy. Możliwość zawarcia w inkryminowanym czasie przez konsumenta innej umowy - pozbawionej kwestionowanych warunków - nie ma wpływu na ocenę postanowień umowy pod kątem sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów konsumenta . Jak wynika z dorobku orzeczniczego sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 27 lutego

2019 r., II CSK 19/18, LEX nr 2626330 i przytoczone tam orzeczenia), postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Natomiast w celu ustalenia, czy klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, należy wziąć przede wszystkim pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które, w braku odmiennej umowy, wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z powyższego w sposób oczywisty wynika zatem, że badając umowę pod kątem przytoczonych kryteriów należy ograniczyć się do treści tej konkretnej umowy, a nie odwoływać się do innych hipotetycznych umów, które w danym czasie mógł zawrzeć konsument. Poza tym nie może ująć z pola widzenia, że jeśli chodzi o kredyt złotowy, powodowie mieli zdolność kredytową opiewający na niższą kwotę, niż była im potrzebna na zakup mieszkania. Dlatego też wywody skarżącego w tym przedmiocie są całkowicie chybione i pozbawione znaczenia.

Abuzywności poszczególnych klauzul zawartych w umowie kredytu zawartej przez strony nie wyeliminowało wprowadzenie w 2011 r. ust. 3 do art. 69 Prawa bankowego, w wyniku czego kredytobiorcy uzyskali w ramach umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska możliwość dokonywania spłat rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Ta nowelizacja miała na celu wyeliminowanie tzw. spreadów bankowych, a nie zmianę istoty umowy kredytowej. Nowelizacja nie doprowadziła do przekształcenia zawartej wcześniej umowy w umowę o kredyt walutowy (por. np. postanowienie SN z dnia 15 listopada 2022 r., I CSK 2909/22, LEX nr 3450393).

Jeśli chodzi o skutki występowania w umowie klauzul abuzywnych, to forsowana przez skarżącego teza o możliwości utrzymania umowy w mocy i dalszego jej wykonywania poprzez zastosowanie średniego kursu NBP zgodnie z art. 358 § 2 k.c. stoi w sprzeczności z aktualną linią orzecniczą Sądu Najwyższego, której wyrazem są uchwały z 16 lutego 2021 r. i 7 maja 2021 r. (III CZP 11/20, OSNC 2021/6/40, III CZP 6/21 OSNC 2021/9/56), wyrok z dnia 11 grudnia 2019 r., (V CSK 382/18, LEX nr 2771344), wyroki z dnia 3 lutego 2022 r., (II CSKP 415/22, LEX nr 3303545, i II CSKP 975/22, LEX nr 3303543), postanowienie z dnia 30 września 2022 r. (I CSK 2071/22, LEX nr 3437834), postanowienie z dnia 15 listopada 2022 r., (I CSK 2909/22, LEX nr 3450393), postanowienie z dnia 7 grudnia 2022 r. (I CSK 3346/22, LEX nr 3460019). Z tego względu nie było celowym uwzględnienie wniosku skarżącego o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, o co wnosił skarżący w trybie art. 380 k.p.c.

Mając na uwadze najnowsze, bogate stanowisko Sądu Najwyższego, zapadłe na tle podobnych spraw jak sprawa niniejsza, Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że kwestię nieważności umowy należy łączyć z występującymi w niej niedozwolonymi postanowieniami. Sąd Najwyższy przyjmuje, że stwierdzenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych, z uwagi na niemożność utrzymania umowy w mocy, o czym szeroko była mowa wyżej (por. wyroki z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, z dnia 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, z dnia 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22, LEX nr 3369587, postanowienie z dnia 15 listopada 2022 r., I CSK 2909/22, LEX nr 3450393). Z tego też względu nie ma potrzeby odnoszenia się do rozważań Sądu Okręgowego upatrującego nieważności umowy także na podstawie art. 58 § 2 k.c.

Sąd Najwyższy konsekwentnie bowiem podkreśla, że skutkiem istnienia klauzul abuzywnych w umowach kredytowych zawartych z udziałem konsumentów jest nieważność (bezskuteczność) umowy od samego początku. Konstrukcja polegająca na eliminacji klauzuli walutowej i de facto przyjęcie że strony wiązałyby umowa kredytu wyrażonego w złotych polskich, jednakże przy zastosowaniu oprocentowania LIBOR, prowadzi do przekształcenia umowy w umowę o odmiennej istocie i odmiennym charakterze - po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzuli utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością). Trudno sobie wyobrazić możliwość dalszego funkcjonowania umowy po wyeliminowaniu tego mechanizmu – oznacza to bowiem, że umowa od początku nie określała klarownie sposobu ustalenia kwoty kredytu do wypłaty w złotych polskich oraz wysokości rat (również w złotych polskich) do zwrotu (por. zwłaszcza wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344). Skoro eliminacja klauzul abuzywnych pociąga za sobą skutek w postaci tak daleko idącego przekształcenia umowy, że odrywa się ona od swej istoty i przekształca się w

stosunek prawny o odmiennym charakterze, to decydujące znaczenie ma wola konsumenta, który określa, czy chce korzystać z ochrony przyznanej mu przez dyrektywę 93/13, czy też nie.

Powodowie popierając powództwo jednoznacznie wyrazili swoją wolę stwierdzenia nieważności umowy mając świadomość konieczności dokonania wzajemnych rozliczeń (k. 297-298).

Chybiony jest zarzut skarżącego, jakoby powodowie nie zostali dostatecznie pouczeni o konsekwencjach upadku umowy - skarżący odwołuje się do symulacji swojego roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia (załącznik nr 4 do pisma procesowego z dnia 21 lipca 2021 r.).

Rzecz jednak w tym, że skoro obowiązek informacyjny Sądu ma chronić konsumenta, a nie bank, to w takim razie konsument mógłby ewentualnie zaskarżyć wyrok uwzględniający powództwo i w podstawach apelacji wskazać, że sąd nie pouczył go o skutkach upadku umowy, a znając te skutki powód - konsument nie zdecydowałby się skorzystać z przysługującej mu ochrony. Realizacja tego obowiązku nie może natomiast polegać na wymaganiu od sądu pouczenia strony, która swoim zachowaniem daje jednoznaczne świadectwo, że jest zdeterminowana skorzystać z ochrony prawnej. Sądy powinny udzielać konsumentowi w procesie stosownych informacji, jeżeli na podstawie przebiegu postępowania nabrały wątpliwości, czy konsument zdaje sobie sprawę ze skutków przysługującego mu powództwa (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 czerwca 2021 r., I ACa 173/21, LEX nr 3219695).

W rozpoznawanej sprawie powodowie w toku postępowania przed Sądem Okręgowym otrzymali powyższą symulację, na którą powoływał się pozwany, i w dalszym ciągu popierali żądanie. Sąd Odwoławczy nie miał zatem wątpliwości, iż powodowie są zdeterminowani dochodzić nieważności umowy. W związku z tym należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy zasadnie uwzględnił powództwo tak w zakresie żądania ustalenia nieważności umowy jak i żądania zapłaty z tytułu zwrotu wpłaconych kwot jako świadczenia nienależnego na mocy art. 410 § 1 k.c. w związku z art. 405 k.c., zgodnie z teorią dwóch kondycji. Argumentów za takim rozwiązaniem dostarczają dwie uchwały Sądu Najwyższego, datowane na 16 lutego 2021 r. i 7 maja 2021 r. (sygn. akt III CZP 11/20, OSNC 2021/6/40; sygn. akt III CZP 6/21, OSNC 2021/9/56) - na tle art. 410 § 2 k.c. samo spełnienie świadczenia wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powoda, a uzyskanie tego świadczenia przez pozwanego

Sąd Odwoławczy nie znalazł podstaw do uwzględnienia zarzutu zatrzymania podniesionego na etapie postępowania apelacyjnego, chociaż co do zasady skorzystanie z tego rodzaju zarzutu na podstawie art. 496 k.c. i art. 497 k.c. w przypadku umów wzajemnych jest dopuszczalne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, umowa kredytu jest umową wzajemną - do takiego wniosku skłania dotychczasowe stanowisko Sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 7 marca 2017 r., sygn. akt II CSK 281/16, LEX nr 2294390, uzasadnienie wyroku z dnia 7 kwietnia 2011 r., sygn. akt IV CSK 422/10, LEX nr 1129145). Nie zmienia to jednak faktu, że nie sposób podnieść zarzutu zatrzymania co do własnej niewymagalnej wymagalności (por. komentarz do art. 461 k.c., J. Gudowski WKP 2018, oraz M. Fras i M. Habdas, WKP 2018).

W przypadku wierzytelności bez oznaczonego terminu spełnienia świadczenia i niewynikającego z właściwości zobowiązania, a tak jest w przypadku wierzytelności tytułu świadczenia nienależnego - w ten bowiem sposób należy traktować wierzytelność banku wobec kredytobiorcy po stwierdzeniu nieważności umowy - koniecznym jest wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia (art. 455 k.c.). Takie wezwanie ze strony pozwanego nie miało miejsca, roli takiej nie spełnia oświadczenie z dnia 6 czerwca 2022 r. (k. 492 i nast.) skierowane bezpośrednio do powodów, tym bardziej że sam pozwany nie wskazywał, aby taką właśnie rolę miało ono pełnić, zwłaszcza że zarzut zatrzymania został w nim podniesiony ewentualnie.

Warto przy tym zwrócić uwagę na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z dnia 6 grudnia 2022 r. (I CSK 4694/22, LEX), zgodnie z którym w wypadku uznania umowy za nieważną przedsiębiorca nie może w ten sposób żądać kompensacji niekorzystnych skutków jego bezprawnego zachowania. Art. 7 ust. 1 w związku z motywem dwudziestym czwartym dyrektywy 93/13/EWG zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia stosownych i skutecznych środków zapobiegających dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami. Niedopuszczalne byłoby takie ukształtowanie sytuacji prawnej

konsumenta wskutek uznania umowy kredytu za nieważną z powodu zawartych w niej nieuczciwych postanowień umownych, które prowadziłyby do udaremnienia oczekiwanego skutku przepisów ochronnych w odniesieniu do konsumentów, realizującej w istocie tzw. efekt mrożący, a to wskutek istotnego pogorszenia sytuacji ekonomicznej konsumenta na skutek dokonanego przezeń wyboru wyjścia z sytuacji, w której stał się ofiarą nieuczciwej praktyki ze strony przedsiębiorcy.

Z tych samych względów za całkowicie bezzasadny Sąd Apelacyjny uznał podniesiony w apelacji zarzut nadużycia prawa podmiotowego przez powodów poprzez wystąpienie z niniejszym pozwem. Wyjątkowy charakter klauzuli generalnej z art. 5 k.c. nakazuje stosowanie wykładni zawężającej tego pojęcia, tym bardziej w relacji konsument - przedsiębiorca, i to gdy źródłem roszczenia konsumenta jest wcześniejsze działanie przedsiębiorcy na masową skalę zawierającego umowy kredytowe według wzorca umownego.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. oddalił apelację i orzekł o kosztach postępowania na mocy art. 98 k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c. i § 2 pkt 7 w związku z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Na oryginale właściwy podpis.